Podpora kurikulární práce škol
Národní pedagogický institut ČR

Práce s dětmi ze sociokulturně znevýhodněného prostředí

FAQ

1. Co znamená sociokulturní znevýhodnění ve školním prostředí?

Sociokulturní znevýhodnění označuje situaci, kdy žáci nemají stejné podmínky pro učení jako jejich vrstevníci, a to z důvodů, které nevyplývají přímo z dítěte samotného– například chudoba, nízké vzdělání rodičů, nestabilní domácí prostředí, jazyková bariéra nebo život ve vyloučené lokalitě. Tyto okolnosti ovlivňují školní výkon, chování i schopnost spolupracovat.

2. Jak tento pojem vymezuje školský zákon?

Podle § 16 školského zákona spadá sociální znevýhodnění zejména pod:

- rodinné prostředí s nízkým sociokulturním postavením nebo ohrožené sociálně patologickými jevy,
- žáky v ústavní či ochranné výchově,
- žáky s postavením azylanta nebo žadatele o azyl.

Pro všechny tyto skupiny je společné, že potřebují podporu ve vzdělávání, ačkoli nemají zdravotní postižení.

3. Jaké projevy mohou u žáků ukazovat na sociokulturní znevýhodnění?

Může se objevovat např.:

- nepravidelná docházka nebo časté pozdní příchody,
- dlouhodobě chybějící příprava, pomůcky nebo vhodné oblečení,
- výrazné výkyvy v chování či prospěchu,
- potíže v komunikaci, nízká slovní zásoba, jazyková bariéra,
- minimální spolupráce rodiny.

Projevy neukazují na problém v dítěti, ale na vlivy prostředí, které omezují jeho možnosti.

Spolufinancováno Evropskou unií

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

4. Jak můžete jako škola včas reagovat?

Důležité je:

- všímat si časných signálů (změny chování, časté absence),
- nabídnout úpravy ve výuce (jednodušší pokyny, vizuální podpora),
- poskytnout pomůcky či materiální pomoc, pokud je potřebná,
- pravidelně komunikovat s dítětem i rodinou a ověřovat porozumění.

Včasná reakce pomáhá předejít prohlubování problémů.

5. Jak efektivně komunikovat s rodiči, kteří mají omezenou dostupnost, nízkou gramotnost nebo jiný jazyk?

Vhodné je:

- používat krátká, jednoduchá sdělení,
- pracovat s hlasovými zprávami nebo vizuálními ukázkami,
- ověřit porozumění („Můžete prosím shrnout, co uděláte?“),
- volit jeden spolehlivý komunikační kanál,
- být trpěliví, konkrétní a předvídatelní.

Cílem je vytvořit minimální funkční most mezi školou a rodinou.

6. Jak si udržet profesionální vztah a zároveň nevyhořet?

Je vhodné:

- nastavit si jasné hranice (čas pro odpovědi, komunikační pravidla),
- odlišit pracovní a osobní život,
- komunikovat vstřícně, ale bez tlaku na rychlé zázraky,
- mít možnost supervize nebo odborné podpory.

Vztah je nástroj, nikoli přátelství. Udržitelnost práce je klíčová.

7. Jak pracovat s rodinami, které škole nevěří nebo se jí vyhýbají?

Pomáhá:

- pravidelný, klidný a předvídatelný kontakt,
- pozvání k osobnímu setkání bez výhrůžného tónu,
- jasné vysvětlení, že cílem je podpora dítěte, ne kontrola rodiny,
- ocenění každé drobné spolupráce,
- spolupráce s odborníky (školní psycholog, speciální pedagog).

Nedůvěra často pramení z vlastních negativních zkušeností rodičů.

8. Jak zohlednit jazykové a kulturní odlišnosti dítěte?

Můžete využít:

- vizuální podporu učení,
- jednoduché pokyny, modelové situace,
- párovou spolupráci (vrstevnického průvodce),
- přizpůsobení očekávání v počátečním období,
- podporu češtiny jako druhého jazyka.

Odlišný jazyk nebo kultura není překážka, pokud proces učení jasně strukturujete.

9. Jak může pomoci Katalog podpůrných opatření?

Katalog nabízí:

- konkrétní doporučení pro práci se žákem,
- tipy pro úpravu výuky, pomůcky, komunikaci i organizaci,
- příklady kazuistik,
- oporu při tvorbě plánu pedagogické podpory.

Je to praktický zdroj, který umožní pracovat systematicky a ne „zkoušet, co vyjde“.

10. Kdy zapojit školské poradenské zařízení nebo sociální služby?

Zapojení odborníků je vhodné, když:

- se problémy opakují a neřeší ani po běžné podpoře školy,
- máte obavu o vývoj dítěte nebo o jeho bezpečí,
- rodina dlouhodobě nespolupracuje,
- situace přesahuje rámec pedagogické práce (násilí, zanedbávání, trauma).

Je to profesionální postup, nikoli selhání školy.

11. Jak pracovat s vlastními emocemi, nejistotami a „neznámými příběhy“?

Je normální cítit:

- nejistotu,
- obavy ze špatného postupu,
- frustraci z nedostatečné spolupráce,
- pocit, že je to „nad vaše síly“.

Pomáhá:

- sdílet situace v týmu,
- hledat oporu v odbornících,
- nevytvářet si vlastní fantazie o rodině – raději se ptát a ověřovat fakta,
- soustředit se na to, co můžete ovlivnit, ne na celý rodinný příběh.

12. Co je podle lektorky nejúčinnější strategie pro práci s touto skupinou žáků?

Dvě věci:

- Vztah – základní nástroj, který umožní komunikaci, pochopení a bezpečí.
- Včasná, jednoduchá a realistická intervence – krátké kroky, průběžné sledování, jasné cíle a přizvání odborníků, když je to potřeba.

Nemůžete ovlivnit všechno, ale můžete odvést kvalitní práci v rámci svých kompetencí.

O dokumentu

Tento dokument vznikl jako doplňující materiál k webináři k revizi RVP ZV. Obsahuje odpovědi na často kladené dotazy od učitelů a dalších účastníků webináře a je určen pro pedagogy, vedení škol a další odbornou veřejnost.

Dokument je součástí série **FAQ k webinářům NPI ČR**, které se věnují jednotlivým vzdělávacím oblastem a tématům spojeným s revizí RVP.

Záznamy a další informace o webinářích najdete na: https://webinare.rvp.cz/ips-kurikulum.

O webináři

Lektorka: Mgr. Milada Macháčková

Datum vysílání: 5.11.2025

Více informací: https://webinare.rvp.cz/webinar-npi/124456

Máte další otázky?

Pro své případné dotazy využijte online konzultační centrum NPI.

kc.rvp.cz